

Захист та розвиток культурної спадщини України

Стислий зміст

1. Визначення **проблеми**, на розв'язання якої спрямована програма.
2. Аналіз **причин** виникнення проблеми та **обґрунтування** необхідності її розв'язання шляхом розроблення и виконання програми.
3. Визначення **мети** програми
4. Визначення, порівняльній аналіз можливих **варіантів** розв'язання проблеми та **обґрунтування оптимального** варіанта.
5. Визначення на основі оптимального варіанта **шляхів** та **засобів** розв'язання проблеми, **строків** виконання програми.
6. Оцінка очікуваних **результатів** виконання програми, зокрема:
 - економічних,
 - соціальних,
 - екологічних,та визначення її **ефективності**.
7. **Оцінка**
 - фінансових,
 - матеріально-технічних,
 - трудових**ресурсів, необхідних** для виконання програми.

Частина I. проблема

Поточний СТАН сфери культурної спадщини, ПРОБЛЕМИ та їх ТЕНДЕНЦІЇ

1. У сфері збереження, охорони, вивчення, використання, актуалізації та пропаганди **МАТЕРІАЛЬНОЇ** культурної спадщини

- Зв'язок конкретного пам'ятника з об'єднаними ідентифікують цінностями України, позитивними образами колективної історичної пам'яті **не є пріоритетним критерієм** при ухваленні рішення про збереження і реставрації, про номінування об'єкта в список Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, про першочерговий закріпленні нормативними

актами Мінкультури України меж територій та предметів охорони історичних територій.

- **Відсутня регламентована система розподілу бюджетних коштів**, що спрямовуються на реалізацію програмних заходів по збереженню об'єктів, що враховує їх культурно-історичну значимість.

- **Моніторинг об'єктів нерухомого матеріальної спадщини проводиться незадовільно.** 1) **Відсутня єдина національна методологія збору даних про об'єкти.** 2) **Інформація про кількість і стан пам'ятників не перевіряється і не оцінюється фахівцями, в результаті відомості про кількість пам'ятників недостовірні.**

- Реєстр об'єктів нерухомого матеріальної спадщини не поповнюється **пам'ятками, пов'язаними з життям, творчої і професійної діяльністю великих представників** українського народу, які стали жертвами політики ЗабВО ення в ХХ столітті.

- Змістовні **суспільні ініціативи** (якщо існують), добровольчі проекти в Україні розвиваються без **підтримки держави.**

- Існує **ризик виключення ряду українських об'єктів зі списку Всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО** через неможливість забезпечити виконання міжнародних вимог в рамках чинного українського законодавства, що загрожує репутаційні ризики і утруднить просування інформації про б українському культурну спадщину за кордоном.

- У ряді **регіонів** Україна, на території яких знаходяться пам'ятники культури, пов'язані з об'єднавчими образами колективної історичної пам'яті та українськими національними цінностями, регіональна влада **не виявляє зацікавленості в просуванні цих об'єктів в попередні списки для поповнення Всесвітнього списку культурної спадщини ЮНЕСКО.**

- Відсутня **Концепція актуалізації спадщини України**, яка передбачає **заходи і механізми включення об'єктів спадщини та інформації про них в освітній, дозвільний, професійний, туристський оборот.** У багатьох регіонах України об'єкти культурної спадщини не включені в культурну і повсякденне життя місцевого населення, яке не зацікавлене в їх збереженні і використанні.

- Відсутні **заходи просування образів спадщини** в освітніх програмах, підручниках, наочних посібники, і **не проводиться моніторинг такого використання.**

- Чи не проводиться **моніторинг використання образів** спадщини в символіці та оформленні державних пам'ятних днів, свят, заходів обмінних років культури; не передбачені заходи відповідного просування образів спадщини.

- Чи не проводиться *моніторинг використання образів* спадщини в комерційній рекламі, продукції інших творчих індустрій в контексті, суперечить основним ціннісним змістом образу, а також використання спадщини в якості фону для тимчасових конструкцій, в тому числі редагування, оновлення та; не передбачені заходи відповідного просування образів спадщини.

- Чи не проводиться *моніторинг використання образів* спадщини в складі комерційних туристських маршрутів як внутрішнього, так і в'їзного туризму; не передбачені заходи відповідного просування образів спадщини за кордоном.

- Чи не проводиться *моніторинг використання образів* спадщини в продукції промисловості дитячих товарів, при оформленні інтер'єрів дитячих установ; не передбачені заходи відповідного просування образів спадщини.

- Чи не проводиться *моніторинг використання образів* спадщини українського зодчества при розробці архітектурних (в тому числі типових) проектів, а також проектів тимчасових споруд; НЕ передбачені заходи відповідного просування образів спадщини.

- Чи не проводиться *моніторинг використання образів* спадщини в українському кінематографі, а також у виробництві програм для відеоігор, освітніх і розважальних формах електронної продукції.

- Чи не проводиться *моніторинг використання образів спадщини*, пов'язаних з традиційними українськими цінностями та образами колективного історичного минулого, при плануванні та здійсненні заходів держпідтримки книговидавничої бізнесу, в тому Серед проектів атласів, альбомів для розфарбовування, графічних новел, коміксів; не передбачені заходи відповідного просування образів спадщини.

2. У сфері культурно-пізнавального **ТУРИЗМУ**

Зі збільшенням внутрішнього туристичного потоку зростає навантаження на об'єкти культурної та природної спадщини, що становить істотну загрозу збереження пам'яток в умовах відсутності у всіх регіонах України обґрунтованих норм пропускнуої здатності найбільш активно відвідуваних об'єктів спадщини та охоронюваних територій.

- Не вирішені **питання організації об'єктивного статистичного спостереження і обліку показників туристської діяльності** на національному та регіональному рівнях. Діюча система статистичного

спостереження і обліку перестала задовольняти потреби держави в диференційованій статистичній інформації про внутрішній туристському потоці, що знижує ефективність державного регулювання туристської діяльності, особливо в частині туристичного використання культурної спадщини та стану культурно-пізнавального туризму.

- Діяльність (якщо існує) по **просуванню на світовому туристичному ринку вітчизняних туристичних продуктів, заснованих на об'єктах культурної спадщини**, і в цілому культурний потенціал України, як країни сприятливою для іноземного туризму не враховує вимог ціннісно-нормативного підходу.

- **Заходи держпідтримки створення і діяльності об'єктів туристичної інфраструктури на транспортних маршрутах, в тому числі пов'язаних з найбільш популярними туристичними маршрутами та об'єктами культурної спадщини, що** не враховують сучасних вимог ціннісно-нормативного підходу.

- **Відсутня концепція і модельний стандарт регіонального міжнародного культурно-туристичного центру** з урахуванням вимог ціннісно-нормативного цивілізаційного підходу до вирішення завдань державного управління і забезпечення національної безпеки в сфері культури.

Частина II. причини

Основні ПРИЧИН И проблем

1) За весь час незалежності Україні практика **держуправління у сфері культури ґрунтується на концепціях культурної політики, в яких стратегічні цілі підмінені її завданнями, пов'язаними з конкретними напрямками діяльності та ресурсами культури, її засобами та інструментами.**

Самодостатніми **цілями** держуправління у сфері культури оголошувалися такі її **засоби та інструменти**, як: 1) надання доступу до культурних благ і зростання задоволеності громадян якістю наданих культурних послуг, 2) збереження культурного потенціалу галузі, 3) збереження об'єктів спадщини, 4) збереження, поповнення та використання архівної, бібліотечної, музейної фондів, 5) підтримка класичної художньої культури, сучасного мистецтва і народної творчості, виробництва і

просування до глядача творів вітчизняного кінематографа, 6) збереження професійної освіти в галузі культури і мистецтва, 7) підтримка інновацій в культурі, 8) підтримка творчих діячів і т. п.

Відсутність зовнішніх по відношенню до галузі культури цілей створює систему, що працює на збереження і обслуговування самої себе.

Галузева наука легалізує такий стан справ теоріями принципової незмірності соціального ефекту культури, «відкладеного ефекту» інвестицій в культуру, «опікуваних благ» і ін.

Наслідком є неможливість планувати і оцінювати ефективність і результативність державних інвестицій в культуру, реалізовувати її виховну і просвітницьку функції.

2) **Н**есовершенство вкоріненого підходу до результатів держуправління у сфері культури, відповідно до якого культурна діяльність держави вибудовується на підставі трактування **культури як сфери послуг.**

Проведена часткова **підміна виховної та просвітницької функції культури** завданнями забезпечення доступності «культурних благ» (умов і послуг, що надаються для задоволення культурних потреб). При цьому під виглядом «культурних благ» можуть виступати твори і проекти, пропагують сурогатні цінності масової культури, цінності маргінальних субкультур, навмисно профанують традиційні цінності класичної української культури, культурно-історичного спадщини.

Хибне розуміння **культури як сфери послуг** призводить до того, що її **виховна та просвітницька функції підміняються логікою ринку послуг**, затверджується можливість оцінки ефективності інвестицій держави в культуру на підставі кількісних індикаторів (число проведених виставок, фестивалів, кількість відвідувань музеїв і т. п.), надання доступу до «культурних благ і цінностей». **При цьому якісне ціннісний зміст заходів, їх вплив на соціальні норми і образи соціального контролю не оцінюються.**

3) **Про** ценка за якісними критеріями підміняється **поверхневими соціологічними опитуваннями**, проведеними для демонстрації задоволеності населення якістю послуг, що надаються. Ці дослідження найчастіше носять замовний характер в інтересах професійних співтовариств або приватних осіб, які потребують продовження державного фінансування. Проведені дослідження не враховують потреби Мінкультури України в отриманні відомостей про успішності сприйняття суспільством традиційних цінностей і вивченні процесів закріплення соціальних норм і соціальних санкцій. експертні оцінки часто не вільні від суб'єктивізму, оскільки самі експерти представляють професійні спільноти, зацікавлені в отриманні державного фінансування для тих чи інших проектів.

4) Відсутність систематичних наукових досліджень, які вивчають вплив культури на спадкоємність і просування в суспільстві системи традиційних цінностей, унеможлиблює оцінку впливу культурних заходів, що плануються і здійснюються в рамках державного управління, на ціннісну картину світу громадян і соціальні норми.

В результаті, держава не помічає проекти і ініціативи, здатні ефективно вирішувати завдання збереження культури і культурно-історичної спадщини, особливо в регіонах України. Поряд з цим надмірна підтримка надається маргінальним субкультур і елітам, орієнтованим на цінності, суперечать об'єднуючим українським цінностям, і тому загрозливим дезінтеграцією соціокультурного простору України.

5) Превалювання в практиці фінансування культурних заходів дрібного масштабу (фестивалів, круглих столів і т. п.) не дозволяє розглядати їх вплив на ціннісну картину світу громадян України і на закріплення заснованих на традиційних цінностях соціальних норм.

Дана ситуація пов'язана з тим, що організатори заходів зацікавлені в отриманні будь-якої, нехай незначної суми з коштів держ бюджету, так як виділення держ фінансування збільшує шанси отримати основні засоби та з регіонального бюджету.

Практика рівномірного розподілу коштів регіональних і державних програм по суб'єктам призводить до того, що виділяються кошти не дозволяють проводити проекти, здатні надати вимірюється вплив на цінності і соціальні норми.

6) У рамках виконання державних і регіональних цільових програм планування заходів і механізмів держуправління у сфері культури обмежена форматом одиничних, не пов'язаних між собою заходів.

Відсутні заходи і механізми, що дозволяють забезпечити спадкоємність і просування традиційних цінностей і пов'язаних з ними соціальних норм в тому чи іншому регіоні за допомогою декількох одночасно або послідовно проведених заходів, в тому числі з різних напрямків культурної діяльності.

Причина у тому, що кожен проект, який претендує на фінансування, обмежений логікою отримання коштів конкретним виконавцем, який не працює в суміжних сферах і не бачить ситуацію поза рамками власного проекту;

7) Недосконалий характер галузевої статистики дозволяє в ряді випадків надавати завищені дані про відвідуваність театрів, музеїв, бібліотек

та інших установ культури (з огляду на зацікавленість установ в наданні завищених даних для збереження поточних обсягів фінансування своєї діяльності в рамках субсидій).

При цьому інформація, яку збирають за кількісними параметрами, є надмірною. При надмірному безлічі статистичних форм відсутні форми, що дозволяють накопичувати дані, що свідчать про динаміку сприйняття суспільством традиційних цінностей російської цивілізації і про закріплення відповідних соціальних норм і соціальних санкцій.

Відсутня єдина для всіх регіонів України методика збору інформації по цілому ряду найважливіших індикаторів (збереження пам'яток матеріальної спадщини, кількість нововиявлених пам'яток та ін.);

8) Низка результативність в плані реалізації ключового завдання - виховання громадян України - пов'язана, перш за все, з відсутністю координації її в цій сфері між міністерствами України.

Низький рівень міжвідомчої взаємодії ускладнює здійснення державної підтримки літератури, книговидавництва, засобів масової інформації, а також архітектури як мистецтва, народних промислів відповідно до єдиними цілями державного управління і забезпечення національної безпеки.

На стику відомчих компетенцій знаходяться проблеми розвитку культури на селі, збереження і розвиток музеїв-заповідників.

9) **Із поля зору держави випадає ряд приватних організацій культури,** фондів, які здійснюють підтримку культурних проектів, громадських об'єднань та інших об'єктів державної культурної політики, які можуть, при наявності системи преференцій, надавати прямий вплив на соціокультурний простір в напрямку вирішення завдань збереження культури і культурно-історичної спадщини України.

У сферу активної державної політики не потрапляють некомерційні організації в сфері культури, приватні театри, музеї, концертні зали, галереї, аукціонні будинки і ряд професійних творчих спілок. Така недооцінка ролі цих організацій обумовлена домінуванням кількісних показників ефективності культурної політики держави.

В цілому склалася система держуправління яка не дозволяє Україні відповісти на сучасні виклики і результативно протистояти дії негативних чинників, що впливають на забезпечення національної безпеки в сфері збереження культури і культурно-історичної спадщини України.

Частина III. Мета і завдання

МЕТОЮ держуправління у сфері культури України є **збереження і розвиток культури** за допомогою передачі новим поколінням її гуманітарного ціннісного змісту.

Для досягнення зазначеної мети **необхідне рішення наступних стратегічних ЗАВДАНЬ:**

1) зміцнення громадянської ідентичності шляхом відтворення, закріплення та суспільної легітимації механізмів спадкоємства (успадкування) української культурно-цивілізаційної ідентичності, єдиних цінностей, образів колективної історичної пам'яті, а також заснованих на них соціальних нормах і механізмах соціального контролю;

2) створення умов для виховання громадян у відповідності до українських цінностей;

3) збереження історичної та культурної спадщини і його використання для виховання і освіти;

4) забезпечення наступності у формуванні типу особистості, характерної для українців, передачі від покоління до покоління традиційних для українців цінностей і норм, традицій, звичаїв і зразків поведінки;

5) створення умов для реалізації кожним громадянином України його творчого потенціалу;

6) забезпечення доступу громадян до знань, інформації, культурної та природної спадщини, образам мистецтва, історичної пам'яті, що містить українські цінності. Забезпечення можливості для громадян повноцінно оволодіти українською мовою.

Рішення стратегічних завдань в довгостроковій перспективі дозволить засобами культури надавати позитивний вплив на динаміку соціально-демографічних параметрів (народжуваність і смертність, розлучення, зниження злочинності, екстремізму, міжетнічних конфліктів і т. Д.) За допомогою формування і закріплення в українському суспільстві єдиних цінностей, образів колективної історичної пам'яті, а також заснованих на них соціальних нормах і механізмах соціального контролю.

Цілі і завдання державного управління в сфері культури є універсальними для всіх видів культурної діяльності, здійснюваної за підтримки держави.

Частина IV. Сценарії. Варіанти вирішення. Обґрунтування

СЦЕНАРІЇ розвитку ситуації

Інерційний (песимістичний) і інноваційний (оптимістичний) сценарні варіанти розвитку соціокультурного простору України визначаються на підставі методології **«сценарні умови довгострокового прогнозу соціально-економічного розвитку»**.

А. ПЕСИМІСТИЧНИЙ сценарій

Песимістичний сценарій заснований на припущенні, що існуюча система держрегулювання галузі культури залишається без принципових змін, зокрема:

- зберігається формальна звітність за кількістю вироблених «культурних благ» без оцінки їх впливу на ціннісну картину світу громадян України і спадкоємство соціальних норм, пов'язаних з українськими цінностями;
- в якості цілей і завдань культурної політики затверджується, як і раніше, забезпечення технічного доступу населення до «культурних благ і послуг», ціннісний зміст яких не розглядається, підтримка професійного мистецтва і народної творчості без можливості планування і моніторингу соціальної результативності культурних проектів;
- держава забезпечує пріоритетну підтримку творчих, модернізаційних еліт і сучасного мистецтва у всіх його формах і проявах без урахування змісту;
- еталоном якості культурного продукту визнаються найбільш успішно продаються продукти глобальної масової культури.

Відповідно до песимістичним (консервативним) сценарієм 2030 році прогнозується наростання наступних тенденцій:

1 . Культурно-історична спадщина

Спадщина не вплине на спадкоємність естетичних, етичних і моральних цінностей; воно не сприймається і не цінується більшістю людей, навіть які проживають в безпосередній близькості від пам'ятників. Транслюються пам'ятниками цінності і смисли не успадковуються, не освоюють і не включаються в ціннісну картину світу громадян України. Пам'ятник вступає в контакт майже виключно з хранителями і експертами, або з іноземними туристами, він не включений в живий освітній, професійний, творчий, дозвільний, внутрішній туристичний оборот, що не задіяний у локальних культурних проектах.

Освоєння видатних об'єктів спадщини відбувається або в форматі примітивного кітчевого образу, запропонованого туристичною індустрією і виробниками сувенірів, або в рамках постмодерністських проектів, заснованих на «перекодуванні» смислів і цінностей, які зберігаються і транслюються художнім мовою спадщини. В результаті пам'ятник наділяється вигаданими смислами, зв'язується з фальсифікованими образами історичної пам'яті, стає фоном для культурних проектів, що суперечать українінським цінностям.

Суспільство недостатньо усвідомлює **прямий взаємозв'язок пам'ятників з життєво важливими об'єднують українськими цінностями, і в результаті під тиском інтересів бізнесу регіональні і муніципальні влади все частіше приймають рішення про знесення або перебудову пам'ятників.**

У національній центр надаються неадекватні дані про чисельність об'єктів спадщини.

Відтворення в суспільстві об'єднують українських цінностей знижено, позитивні образи колективної історичної пам'яті в значній мірі стерті або перекодовані, відбувається активна дезінтеграція культурного простору. В результаті стрімко наростають відцентрові культурні тенденції, частина українських регіонів починає тяжіти до сусідять локальним цивілізаціям. Доступ молодих поколінь українських громадян до цінностей культури, що зберігаються для спадщини, істотно утруднений, що призводить до неможливості нарощування особистого соціального, інтелектуального, культурного капіталу і зниження конкурентоспроможності українців на світовому ринку праці.

2. Держустанови культури в загальному

Результативність діяльності системи держустанов культури і кожної установи окремо оцінюється за формальними кількісними критеріями, які відображають соціальну ефективність культури. Оскільки ця ефективність стає все менш очевидною для влади на всіх її рівнях, сфера культури

виявляється незахищеною від прийняття рішень про скорочення витрат на її підтримку. В результаті стрімко наростають темпи скорочення числа бібліотек, дитячих шкіл мистецтв, сільських клубів та ін.

Прагнучи вижити, установи культури надають все більш завищені дані про відвідуваність.

Основні види діяльності установ культури поступово втрачаються (наприклад, книжкові магазини і сільські клуби втрачають просвітницьку місію, вимушено займаючись продажем сувенірної та іншої продукції, відкриваючи ігрові салони і організовуючи дискотеки, і т. д.).

3. Програмно-цільове фінансування

Відсутність чітких політичних пріоритетів і якісних цільових індикаторів призводить до закріплення і наростання наступних негативних тенденцій при прийнятті рішень про надання держпідтримки культурним проектам:

- пріоритет підтримки творчих еліт (переважно столичних), найбільш активно лобіюють свої інтереси;
- пріоритет формальної звітності і «розмазування грошей тонким шаром» по регіонах України ;
- розповсюдження корупційних схем по кримінальному освоєнню засобів;
- пріоритет підтримки будь-яких «модернізаційних», «інноваційних» проектів (для створення звітності, що свідчить про підтримку нових тенденцій в мистецтві).

Індикатори соціальної результативності програм цільового фінансування комплексної сфери культури відсутні, що призводить до істотного скорочення виділених бюджетних коштів 2030р.

4. Приватні організації культури, фонди, громадські об'єднання

Домінування кількісних показників ефективності державної культурної політики та відсутність ціннісно-нормативного підходу призводить до того, що держава позбавлене ясних змістовних критеріїв підтримки проектів приватних організацій культури, фондів, громадських об'єднань.

Некомерційні організації в сфері культури, проектні майстерні, реставраційні центри, приватні театри, музеї, концертні зали, галереї, аукціонні будинки і ряд професійних творчих спілок випадають зі сфери активного регулювання. Держава систематично недооцінює можливості

приватних організацій культури, фондів, громадських об'єднань в плані забезпечення наступництва і просування українських цінностей. Відсутність чітких змістовних завдань державного управління в сфері культури обертається втратою довіри до держави з боку більшої частини таких організацій і об'єднань.

До 2030 року у держави залишається все менше можливостей для діалогу і мотивування діяльності громадських організацій, в тому числі молодіжних проектів в сфері культури.

Б . ОПТИМІСТИЧНИЙ сценарій (інноваційний)

Інноваційний сценарій заснований на припущенні, що при збереженні існуючого порядку фінансування культури в основу держуправління у сфері культури покладено **ціннісно-нормативний підхід** до цілепокладання, планування, програмування, реалізації, моніторингу та контролю результативності заходів.

Відповідно до інноваційним сценарієм 2030р. прогнозується наростання наступних тенденцій.

1 . Культурно-історична спадщина

Спадщина не тільки зберігається, враховується на підставі єдиних для всіх регіонів критеріїв, але і включено в живій освітній, професійній, творчій, дозвільній, внутрішній туристичний оборот, задіяно в локальних культурних проектах, становить основу геокультурного бренду території.

Завдяки актуалізації спадщини, до 2030 року забезпечено відтворення в суспільстві об'єднують українських цінностей, позитивних образів колективної історичної пам'яті українського суспільства, які об'єднують соціокультурне українське простір.

Доступ молодий ого покоління я українських громадян до цінностей культури, які зберігаються в спадщині, гарантований і мотивований, що призводить до активного використання спадщини для нарощування особистого соціального, інтелектуального, культурного капіталу, підвищення конкурентоспроможності українців на світовому ринку праці.

2. Держустанови культури

Результативність діяльності системи держустанов культури і кожної установи окремо оцінюється за цільовими індикаторами, що характеризує внесок у виховання громадян України , які взяли участь в культурних

проектах, в розвиток їх творчих здібностей за допомогою доступу до спадщини. У довгостроковій перспективі оцінюється також внесок в просування об'єднують суспільство цінностей і забезпечення соціальної ефективності культури.

Реальний соціальний ефект державної культурної політики дозволяє прогнозувати соціальну віддачу від інвестицій в культуру. Це призводить до збільшення витрат регіональних і місцевих бюджетів на культуру, модернізацію установ культури і до уточнення їх функцій.

3. Програмно-цільове фінансування

Наявність чітких політичних пріоритетів і якісних цільових індикаторів призводить до зниження корупційних ризиків при прийнятті рішень про надання держпідтримки культурним проектам, кошти витрачаються більш ефективно.

Можливість тонкої настройки результатів держпідтримки дозволяє потенційним виконавцям тих чи інших проектів ставити завдання за цільовим впливу культурних проектів в конкретних регіонах, вирішувати конкретні соціальні проблеми регіонів (долати підліткову злочинність, наркоманію, міжетнічну напруженість і ін.) Через реалізацію серій проектів в різних видах культурної діяльності.

Необхідність оцінки соціального ефекту культурних проектів призводить до розквіту соціології культури, дає поштовх науковим дослідженням в цій області, дозволяє впровадити нові методи моніторингу динаміки ціннісної картини світу українців, спадкоємства і просування соціальних норм.

4. Приватні організації культури, фонди, громадські об'єднання

Ясні змістовні критерії держ п оддержкі проектів приватних організацій культури, проектних майстерень, реставраційних підприємств, фондів, громадських об'єднань дозволяють залучити некомерційні організації в сфері культури, приватні театри, музеї, концертні зали, галереї, аукціонні будинки і ряд професійних творчих спілок до активної діяльності по вирішенню завдань, що відповідають завданням державного управління і забезпечення національної безпеки в сфері культури.

Держава веде конструктивний діалог і при допомозі продуманої системи заходів і механізмів мотивує діяльність громадських організацій, в тому числі молодіжних проектів в сфері культури, заохочуючи і спонукаючи до вирішення проблем культури.

5. Нові творчі культурні середовища і спільноти

Створювані за держпідтримки творчі спільноти і середовища стають майданчиками для освоєння українських цінностей, образів спадщини та історичної пам'яті засобами сучасного мистецтва.

Творчі культурні середовища стають простором вільного доступу до спадщини як джерела натхнення і самореалізації. У соціокультурному просторі мотивується попит на твори мистецтва, які просувають українські цінності. Творчі середовища забезпечують сприйняття і освоєння новими поколіннями громадян України образів традиційної культури, класичної української культури, кращих зразків культури попередніх періодів історії.

У довгостроковій перспективі культурний продукт творчих спільнот сприяє формуванню типу особистості, орієнтованого на українські цінності.

Інтелектуальний продукт, створюваний в творчих середовищах, пропонується на внутрішній і світовий ринок культури і забезпечує комерційну успішність культурних проєктів. Діяльність культурних середовищ і культурних спільнот в регіонах сприяє притоку інвестицій, просування локальних культурних брендів, подій, свят, запобігає відтік людського капіталу з регіону, забезпечує соціально необхідні формати вільного часу для дітей, молоді, сімей та пенсіонерів.

6. Культурна політика держави за кордоном

Належність до української культури відчують не тільки громадяни України, але й громадяни інших держав, тривалий час проживають в Україні, представники українського народу, діаспор народів України за кордоном. Тісний зв'язок з Україною відчують також громадяни іноземних держав, які проживають поза межами України, але розділяють традиційні для України культурні цінності, які вивчають і використовують в освітніх, професійних, дозвіллевих цілях український мову, культурно-історичне українське спадщина, які беруть творчу участь в актуальному художньому процесі.

Ефективність культурних проєктів за кордоном гарантована тим, що вони націлені на корекцію конкретних негативних образів колективної історичної пам'яті, стереотипів і міфів щодо України і українців.

Поряд з цим, за кордон вивозяться культурні проєкти, що пропонують зарубіжній аудиторії образи української культури, пов'язані з близькими (загальними для обох культур) цінностями. В результаті серед аудиторії культурних проєктів помітно зростає частка тих, хто симпатизує Україні, цікавиться українською історією та культурою, бажає вивчати українську мову.

У розумінні носіїв українських цінностей, які проживають за кордоном, а також представників інших цивілізацій, які поділяють традиційні цінності, Україна є форпостом класичної культури і традиційної народної культури.

Саме цей образ визначає зміст міжнародних проектів.

Продукція, що українськими творчими середовищами якісні культурні продукти забезпечують попит на українську культуру, український мову. Українське земляцтво як живе культурний простір за межами України до 2030 року об'єднується навколо єдиних українських цінностей.

Об'єкти українського культурного спадщини належать в живій освітній, професійній, творчій, дозвільній, туристичний оборот, їх стан відстежується, в тому числі за участю добровільних і волонтерських організацій.

Української аудиторії пропонуються переважно закордонні культурні проекти, які не суперечать традиційним для України цінностям, що зміцнює позитивне сприйняття українським суспільством спадщини іноземних культур, мотивує прилучення громадян України до їх скарбів з метою приросту особистого культурного, інтелектуального, соціального капіталу, сприяють відкритості українського суспільства.

Частина V. Заходи і механізми. Шляхи (напрямки), способи і терміни

А. ЗАХОДИ та МЕХАНІЗМИ реалізації Стратегії

Загальні положення і принципи

Відповідно до положень Послань Президента, Стратегії національної безпеки, Основ державної культурної політики при плануванні результатів реалізації Концепції застосовується **ціннісно-цивілізаційний підхід і принцип вимірюваності** соціальної **результативності** культури по **якісним і кількісним індикаторам**.

1. ЦІННІСНИЙ підхід до визначення пріоритетів, цілей, завдань і показників держуправління і забезпечення нацбезпеки України, способів їх ефективного досягнення і рішення в сфері української культури

Відповідно до положень Стратегії нацбезпеки України рішення задач забезпечення нацбезпеки в сфері культури в середньостроковій і

довгостроковій перспективі досягається за рахунок визнання першорядного значення відродження і збереження культурно-моральних цінностей, зміцнення духовної єдності українського народу.

Відповідно до Основ державної культурної політики, культура є сукупність формальних і неформальних інститутів, явищ і факторів, що впливають на збереження, виробництво, трансляцію і розповсюдження духовних цінностей.

Відповідно до цього визначення, **КРИТЕРІЯМИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ** держуправління в сфері культури є:

- **цінності**: їх сприйняття, громадська легітимація, спадкоємність у формуванні, актуалізація (просування) і передача новим поколінням (виховання громадян);
- засновані на цінностях формальні і неформальні **соціальні норми** і **механізми соціального контролю** (соціальні санкції): сприйняття, спадкоємність у формуванні, актуалізація (просування) і передача новим поколінням.

Особливу ефективність трансляції духовно - моральних, морально-етичних, гуманітарних цінностей і норм засобами культури забезпечує сама по собі специфіка культурної діяльності, яка полягає в тому, що ці цінності і норми сприймаються і освоюються як естетичні.

При цьому необхідною умовою сприйняття традиційних українських цінностей, що транслюються засобами культури, культурно-історичної спадщини, є свобода художньої творчості та творчої інтерпретації спадщини, що виключає девальвацію ціннісного змісту спадщини.

Збереження і передача традиційних гуманітарних цінностей новим поколінням громадян України досягається засобами державного регулювання за рахунок підтримки вільного розвитку художнього процесу в напрямку досягнення цілей цієї Концепції з використанням відповідних заходів і механізмів.

Ціннісний підхід до держуправління в сфері культури передбачає наступне:

- проблеми поточної ситуації в сфері культури визначаються по кожному виду культурної діяльності виключно на підставі аналізу ціннісного змісту культурного продукту або послуги і його співвіднесення з традиційними українськими цінностями;
- пріоритети, заходи і механізми справжньою Концепції для кожного напрямку культурної діяльності визначаються за допомогою співвіднесення їх з ціннісними національними домінантами;

- результативність держуправління по кожному виду культурної діяльності оцінюється на підставі аналізу даних про приведення ціннісного змісту чиниться культурного впливу відповідно до ціннісними пріоритетами, заданими справжньою Концепцією .

Ціннісний підхід вимагає використання повного арсеналу засобів сучасного мистецтва, творчих індустрій, творчих спільнот для забезпечення наступництва і просування неспотворених традиційних цінностей. Таким чином, підтримка традиційних цінностей ні в якому разі не означає державну підтримку виключно традиційних художніх форм.

Ціннісний підхід до планування заходів і механізмів державного управління та забезпечення національної безпеки в сфері культури покликаний сприяти конструктивному включенню ціннісно - нормативного змісту в галузеві процеси держуправління, включаючи діагностику соціокультурних ситуацій і прийняття рішень, пошук і виявлення соціокультурних феноменів (процесів, напрямків, концепцій, художніх образів, образів повсякденності), що відбиваються на соціокультурній динаміці.

2. ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ підхід до визначення пріоритетних цілей, завдань і показників держуправління і забезпечення національної безпеки України, способів їх ефективного вирішення і досягнення в сфері української культури

Відповідно до Основ державної культурної політики, суспільна місія культури полягає в передачі новим поколінням зводу моральних, етичних і естетичних цінностей, що складають ядро національної самобутності. При цьому формулювання стратегічних цілей державної культурної політики містить вказівку на передачу від покоління до покоління традиційних для українців цінностей і норм, традицій, звичаїв і зразків поведінки.

Підстави ціннісного цивілізаційного підходу до досягнення мети державного управління в сфері збереження культури і культурно-історичної спадщини закладені в Конституції України, в якій сформульовані цінності, властиві українському суспільству, а саме:

- шанування пам'яті предків і передали нам такі цінності, як любов і повагу до Батьківщини, віра в добро і справедливість;
- сімейні цінності;
- захист моральності.

Відповідно до цивілізаційним підходом, метою діяльності держави по збереженню культури і культурно-історичної спадщини України є збереження, вивчення і актуалізація характерного для України ціннісного змісту культури, культурно-історичної спадщини, а також його передача новим поколінням, що передбачає відновлення і всебічний розвиток виховної функції культури з метою гармонійного особистісного і суспільного розвитку.

Пріоритет традиційного ціннісного змісту культури і культурно-історичної спадщини незалежно від художньої форми (традиційної або новаторською) є універсальним для всіх напрямків культурної діяльності в рамках цієї Концепції .

Система цінностей забезпечує єдність і безперервність української історії. Україна має неповторну структурою цінностей, які протягом століть об'єднують людей різної етнічної приналежності і соціального статусу, які проживали в культурному ареалі давньої і сучасної України. Ці цінності зберігаються в колективній історичній пам'яті України, містяться і транслуються інформаційними засобами, мовами художньої культури (культурної і природної спадщини, класичних творів мистецтва, традиційної народної культури українського та інших народів України).

Українська етно-культурність розвивалася у взаємодії і взаємовплив з іншими локальними цивілізаціями, по відношенню до яких вона є спорідненою або розділяє ряд базових цінностей (цінності західноєвропейської цивілізації, традиційного ісламу, традиційного іудаїзму, традиційного буддизму).

Цінності української цивілізації обумовлені, перш за все:

- наступністю цінностей, соціальних норм, образів культури православної цивілізації;
- історичним розвитком українського та інших народів України ;
- унікальною роллю України в історично глобальних геополітичних процесах;
- національним характером українського народу, зокрема, його шанобливим ставленням до інших народів, культур, релігій, цивілізацій;
- відкритістю до кращих здобутків інших цивілізацій, здатністю їх сприймати, творчо переробляти і збагачувати ними свою цивілізацію;
- унікальністю природно-географічних умов;
- диктуються географічними умовами прагненням до централізованого державного устрою;
- особливостями культурного діалогу з іншими локальними цивілізаціями.

Підвищення ціннісно-нормативної культури особистості та утвердження ідентичних українських цінностей в її соціокультурному просторі є очікуваним результатом виконання цієї Концепції.

Пріоритет українських цінностей по відношенню до цінностей інших народів є необхідною умовою і гарантією культурного суверенітету України.

Збагачення українськими цінностями (включаючи знання і вміння, досвід, накопичений попередніми поколіннями, образи колективної історичної пам'яті, моделі поведінки) дозволяє кожному громадянину України ефективно використовувати український мову, відомості про культурно-історичну спадщину і досягнення сучасної культури, користуватися доступом до культурних благ з метою особистого інтелектуального і культурного розвитку, в тому числі за допомогою творчого взаємодії сучасного творчого мислення з нормами традиції. Дозволяє реалізувати власний творчий потенціал, потенціал професійного і кар'єрного зростання, підвищення власної конкурентоспроможності на ринку праці, поліпшення здоров'я і соціального статусу, соціальної активності.

Гарантією реалізації творчих здібностей особистості стає вільне критичне освоєння і сприйняття традиційних для російської цивілізації духовних, культурних цінностей (а також не суперечать їм цінностей інших локальних цивілізацій), вироблення навичок розуміти, цінувати і використовувати в освітній, професійній, дозвільної діяльності інформацію, образи і смисли культурно -Історичні спадщини, творів мистецтва.

Необхідною умовою розвитку особистості є свобода творчості та свобода доступу до культурної спадщини, до сучасних досягнень культури.

Реалізація ціннісного цивілізаційного підходу в рамках цієї Стратегії передбачає створення комфортних культурних середовищ, в тому числі переважно в регіонах України, в яких буде проводитися сучасний культурний продукт, орієнтований на цінності російської цивілізації.

Завданням держави є створення комфортних умов для вільної творчості діячів мистецтва, в тому числі молодих, а також для діяльності творчих індустрій, в яких створювати художні твори, які просувають українських цінності, буде більш вигідно, ніж орієнтуватися на замовлення масової культури, маргінальних субкультур.

Таким чином, ціннісний цивілізаційний підхід націлює механізми державного управління в сфері культури на мотивацію вільного розвитку художнього процесу в напрямку цінностей російської цивілізації.

3. ВИМІРЮВАНИЙ характер **планованих РЕЗУЛЬТАТІВ** реалізації цієї Концепції

В Основах державної культурної політики міститься вказівка на стратегічну мету передачі новим поколінням громадян України традиційних цінностей і норм, традицій, зразків поведінки. У зв'язку із зазначеною метою планований результат виконання цієї Концепції є вимірюваним і прогнозованим в короткостроковій, середньостроковій і довгостроковій перспективі.

Основою для вимірювання і прогнозування результативності заходів державного управління і забезпечення національної безпеки в сфері культури є ЦІННІСНО-НОРМАТИВНИЙ МЕХАНІЗМ збору та аналізу даних про зміну цінностей (базових смислів) культури і образів колективної пам'яті, що закріплюють в суспільній свідомості зразки особистої поведінки і суспільного реагування, а також відповідних соціальних норм і санкцій (механізмів соціального контролю).

Таким чином, справжньою Концепцією долається невідбивальні реальні соціокультурні процеси підхід до планування результатів державної культурної політики, заснований на презумпції принципової незмірності і «відкладеного ефекту» держінвестицій в сферу культури.

За допомогою спеціальних заходів моніторингу та експертного аналізу на регіональному, локальному рівні для громадян України та інших держав, що відносяться до цільових груп, пов'язаних з реалізацією конкретних заходів і механізмів державного управління в сфері культури:

- прогнозується ціннісно-нормативна соціальна результативність на етапі прийняття рішень про державну підтримку планованих проектів;
- проводиться вимір ціннісно-нормативної соціальної результативності вжитих заходів і механізмів.

Вимірювання результативності заходів державного управління і забезпечення національної безпеки в сфері культури здійснюється на підставі аналізу даних, що свідчать про:

- розвитку ціннісної картини світу (вихованні) громадян України, які належать до соціальних груп, пов'язаних з реалізацією конкретних проектів у сфері культури (в короткостроковій перспективі на рівні реалізації конкретних проектів терміном до 1 року);
- наступності, формуванні і закріпленні в регіонах України, пов'язаних з реалізацією серій культурних проектів, соціальних норм і санкцій (механізмів соціального контролю), заснованих на традиційних

українських цінностях (в середньостроковій перспективі на рівні реалізації заходів відповідно до цієї Концепції в протязом 2-6 років);

- зміцненні єдності українського суспільства, пріоритетному культурному і гуманітарному розвитку (в довгостроковій перспективі на рівні реалізації комплексу заходів в відповідно до цієї Концепції на період до 2030 року).

Зміцнення єдності українського суспільства забезпечується наступністю цивілізаційної ідентичності - вихованням в нових поколіннях громадян України типу особистості в системі цінностей, характерної для українців. Таким чином, створюється спільність в єдиному цивілізаційному просторі країни громадян різного етнічного і соціального походження, збереження і розвиток людського потенціалу України, професійних співтовариств, поколінь, запобігання відтоку людського капіталу з регіонів і України в цілому.

Значення культури як найважливішого ресурсу соціально-економічного розвитку країни знаходить своє відображення в усвідомленні і використанні в практиці держуправління у сфері культури прямого взаємозв'язку між довгостроковими культурними проектами і динамікою таких параметрів, як народжуваність і смертність, зниження злочинності, наркоманії та алкоголізму, статистика розлучень, міжетнічних конфліктів і т. д.

У довгостроковій перспективі результативність заходів держуправління у сфері культури оцінюється з урахуванням соціологічних, статистичних та експертних даних, які свідчать:

- про недопущення випадання з єдиного культурного простору соціальних, етнічних, вікових груп, досягнення соціальної злагоди, національної єдності, згуртованості і солідарності, взаємної поваги до особливостей етнічних культур, що реалізуються через формування і закріплення в українському суспільстві єдиних соціальних норм і механізмів соціального контролю на основі традиційних українських цінностей;

- про надання засобами культури позитивного соціального впливу, що виражається в позитивній динаміці соціально-демографічних параметрів (народжуваність і смертність, розлучення, зниження злочинності, наркоманії та алкоголізму, екстремізму, міжетнічних конфліктів і т. Д.), Що реалізується через формування і закріплення в українському суспільстві єдиних соціальних норм і механізмів соціального контролю на основі традиційних українських цінностей.

Б. Система ЗАХОДІВ І МЕХАНІЗМІВ держуправління і забезпечення нацбезпеки в сфері культури

Система заходів і механізмів держуправління і забезпечення національної безпеки в сфері культури є певним чинним законодавством арсенал засобів взаємодії держави з громадянами України, суспільством в цілому і діючими в соціокультурному просторі державними і недержавними організаціями та спільнотами (установами культури, культурними спільнотами і індустріями, культурним і природною спадщиною, громадськими, професійними, релігійними організаціями та об'єднаннями громадськими, добровольчими, творчими, дослідницькими, популяризаторською, моніторинговими проектами та ініціативами, дитячими та молодіжними групами, сім'ями, носіями російської мови і культури за кордоном, мігрантами, діячами культури, бізнесом, благодійниками, меценатами, засобами масової інформації та мережевими спільнотами).

Ключові заходи та механізми державного управління в сфері культури:

а) законодавче регулювання і правове забезпечення культури і культурно-історичного спадщини, в тому числі:

- розвиток державно-приватного і общественногосударственного партнерства, включаючи підтримку добровольчої (волонтерської) діяльності в сфері культури;
- ліцензійна політика в сфері культури;
- підтримка корпоративної благодійності в сфері культури;

б) фінансування діяльності об'єктів державного управління в сфері культури:

- субсидування бюджетних установ культури;
- цільове програмне фінансування культури і пов'язаних з нею галузей і сфер діяльності;
- міжбюджетні трансферти на оновлення матеріально-технічної бази та придбання спеціального обладнання для закладів культури, підтримку подієвих проектів та ін .;
- державна підтримка діяльності професійних і творчих спілок;
- підтримка інших соціально орієнтованих некомерційних організацій;
- додаткова підтримка творчої діяльності (гранти Президента і Уряду в сфері культури, гранти та стипендії для творчих діячів, в тому числі молодих);
- фонди цільового капіталу в сфері культури;

- державні лотереї в цілях підтримки сфери культури;
- в) податкове регулювання сфери культури:
 - податкове пільгування галузей і видів культурної діяльності;
 - податкове стимулювання донорів та меценатів в сфері культури;
- г) підготовка кадрів для установ культури;
- д) науково-дослідницька діяльність в інтересах держави і об'єктів державної культурної політики, в тому числі розробка концепцій розвитку і стандартів за видами культурної діяльності;
- е) організаційно-методична підтримка діяльності державних установ культури, громадських проектів та ініціатив, корпоративних культурних проектів;
- ж) інформаційна підтримка проектів в сфері культури;
- з) заохочення і державні нагороди;
- і) планування і моніторинг виконання планів щодо реалізації Стратегії.

В. Про ЗАГАЛЬНІ НАПРЯМКИ (пріоритети), ЗАХОДИ та ІНСТРУМЕНТИ держуправління і забезпечення нацбезпеки в сфері культури

1. Основними напрямками (пріоритетами) держуправління і забезпечення нацбезпеки в сфері загальної культури є:

- збереження, охорона, вивчення, використання, актуалізація та пропаганда матеріального культурного спадщини народів України;
- збереження, охорона, вивчення, використання, актуалізація та пропаганда нематеріальної культурної спадщини народів України;
- збереження музеїв і розвиток музейної діяльності;
- збереження архівів і розвиток архівної справи;
- збереження бібліотек і розвиток бібліотечної справи;
- збереження, актуалізація, пропаганда класичного літературної спадщини і розвиток літератури;
- збереження, актуалізація, пропаганда класичного кінематографічної спадщини та розвиток кіномистецтва, підтримка кіновиробництва і кінопрокату;
- збереження, актуалізація, пропаганда класичного театрального спадщини і розвиток театральної діяльності;
- збереження, актуалізація, пропаганда класичного музичної спадщини, розвиток музичного мистецтва та концертної діяльності;
- збереження циркових традицій і розвиток циркової справи;
- збереження традицій образотворчого мистецтва і розвиток виставкової діяльності;

- збереження традицій архітектурного мистецтва і дизайну, розвиток архітектури і дизайну;
- розвиток культурно-дозвілєвої діяльності та аматорської творчості, підтримка соціокультурних проєктів;
- збереження і розвиток освітніх установ культури;
- збереження і розвиток науково-дослідних установ культури;
- інформатизація культурної діяльності;
- збереження, вивчення, актуалізація та пропаганда культурно-історичного до українського спадщини за кордоном, поширення культури народів України за кордоном, міжнародна культурна діяльність;
- розвиток культурно-пізнавального туризму.

2. МАТЕРІАЛЬНА культурна спадщина

2.1) Пріоритетні **НАПРЯМКИ** збереження, охорони, використання, актуалізації та пропаганди матеріального культурної спадщини:

- Розробити заходи та впровадити механізми, спрямовані на пріоритетне збереження і використання об'єктів культурної спадщини, які забезпечують спадкоємність у формуванні типу особистості, характерної для українців, передачу від покоління до покоління традиційних українських цінностей і норм, традицій, звичаїв і зразків поведінки, створення умов для виховання громадян відповідно до українськими цінностями.
- Розробити заходи та впровадити механізми, спрямовані на створення умов для реалізації кожним громадянином України його творчого потенціалу за допомогою забезпечення доступу до культурної і природної спадщини і до інформації про нього.
- Розробити заходи та впровадити механізми, що забезпечують на муніципальному рівні залучення в живій освітній, професійній, інформаційній, дозвільній оборот об'єктів культурної спадщини, що забезпечують спадкоємність у формуванні типу особистості, характерної України, передачу від покоління до покоління традиційних для України цінностей і норм, традицій, звичаїв і зразків поведінки, створення умов для виховання громадян відповідно до українськими цінностями.

2.2) ЗАХОДИ та ІНСТРУМЕНТИ вирішення пріоритетного завдання збереження, охорони, використання, актуалізації та пропаганди матеріального культурної спадщини

- Розробити критерії культурно-історичної значимості об'єктів спадщини з урахуванням їх зв'язку з українськими цінностями, образами колективної історичної пам'яті і на їх підставі створити регламентовану і обґрунтовану систему розподілу бюджетних коштів, що спрямовуються на реалізацію програмних заходів по збереженню об'єктів.

- Розробити та реалізувати Концепцію та методику моніторингу об'єктів культурно-історичної спадщини в Україні.

- Розробити та реалізувати Концепцію та методику поповнення та оновлення Державного реєстра об'єктів нерухомого спадщини України.

- Підготувати список об'єктів спадщини, пов'язаних з життям, творчою і професійною діяльністю великих представників України, які стали жертвами політики забуття в ХХ столітті.

- Внести уточнення в критерії віднесення об'єктів культурної спадщини, включених до єдиного державного реєстру об'єктів культурної спадщини (пам'яток історії та культури) України, до об'єктів культурної спадщини.

- Розробити та реалізувати Стратегію державної підтримки добровольчих ініціатив в сфері моніторингу, збереження, охорони, вивчення, пропаганди і використання об'єктів спадщини.

- Внести зміни до держпрограми України «Розвиток культури і туризму» на 2013-2020 роки, передбачивши в плані її заходів напрямок по підтримці добровольчих і волонтерських організацій, що здійснюють діяльність в сфері моніторингу та реставрації об'єктів спадщини.

- Підготувати методичні рекомендації для органів влади суб'єктів України з метою пріоритетного фінансування заходів по виявленню, збереженню, вивченню, пропаганді і використанню пам'яток, пов'язаних з ключовими образами колективної історичної пам'яті і традиційними українськими цінностями.

- Скласти Всі український список об'єктів культурного спадщини, пов'язаних з ключовими образами колективної історичної пам'яті і традиційними українськими цінностями для першочергового фінансування заходів щодо їх збереження, охорони, вивчення, пропаганді та використання, в тому числі для переважного висунення на включення до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО і пріоритетного затвердження меж та зон охорони, предметів охорони.

- Провести аналіз законодавчої бази і на його основі розробити законопроекти, що забезпечують виконання міжнародних зобов'язань України в рамках ЮНЕСКО, вдосконалення містобудівної діяльності в

історичних поселеннях, контрольно-наглядової діяльності в сфері культурної спадщини.

- Забезпечити заходи держохорони об'єктів культурної спадщини регіонального значення, повноваження по яким перебувають у віданні Мінкультури України (розробити необхідну документацію, затвердити межі і зони охорони для всіх об'єктів).

- Передбачити і реалізувати заходи якнайшвидшого визначення і закріплення нормативними актами Мінкультури України меж територій та предметів охорони всіх історичних поселень.

- Підготувати зміни до закону «Про концесії» з урахуванням пріоритетів ціннісно - нормативного підходу до завдань держуправління і забезпечення національної безпеки в сфері культури.

- Розробити та реалізувати Стратегію актуалізації спадщини України, що передбачає заходи і механізми включення об'єктів і інформації про них в освітній, дозвільний, професійний, туристський оборот, включаючи внесення відповідних змін до держпрограми «Розвиток культури і туризму».

- Розробити та внести зміни до держпрограми України «Розвиток культури і туризму» на 2013-2020 роки, передбачивши окремий напрямок для підтримки заходів і механізмів включення об'єктів спадщини, пов'язаних з традиційними українськими цінностями та образами колективного історичного минулого, в інформаційний, дозвільний, професійний, туристський оборот.

- Розробити методичні рекомендації для наукових установ та методичних центрів по включенню об'єктів спадщини, пов'язаних з традиційними українськими цінностями та образами колективного історичного минулого, в зміст і оформлення освітніх програм, підручників, наочних посібників та навчальних фільмів.

- Розробити методичні рекомендації для регіональних і муніципальних органів влади по включенню об'єктів спадщини, пов'язаних з традиційними українськими цінностями та образами колективного історичного минулого, в зміст і оформлення свят, фестивалів та інших масових заходів.

- Підготувати пропозиції щодо законодавчого регулювання використання образів спадщини, пов'язаних з традиційними українськими цінностями та образами колективного історичного минулого, в комерційній рекламі, продукції інших творчих індустрій, а також використання спадщини в якості фону для тимчасових конструкцій, в тому числі рекламних і святкових, з метою недопущення такого використання в контексті, що суперечить ціннісному змісту цих образів.

- Розробити методичні рекомендації для регіонів України, муніципальних властей і туристського бізнесу по включенню об'єктів спадщини, пов'язаних з традиційними українськими цінностями та образами колективного історичного минулого, до складу міжнародних, регіональних і місцевих туристичних маршрутів і екскурсійних програм.

- Розробити і затвердити розгорнутий список національних культурних образів, пов'язаних з традиційними українськими цінностями та образами колективного історичного минулого, для пріоритетного використання в рамках заходів держпідтримки індустрії дитячих товарів, а також при оформленні інтер'єрів дитячих установ (з урахуванням регіональної специфіки).

- Передбачити заходи для забезпечення оцифровки, атрибуції та публікації в безкоштовному доступі в мережі Інтернет масивів інформації про об'єкти спадщини, пов'язаних з традиційними цінностями російської цивілізації і образами колективного історичного минулого, в тому числі відомостей, що зберігаються в архівах науково-дослідних інститутів України.

- Передбачити заходи пріоритетного просування об'єктів спадщини, пов'язаних з традиційними українськими цінностями та образами колективного історичного минулого, при допомогою сучасних технологій доповненої реальності, в тому числі в рамках освітніх програм і просвітницьких проектів.

- Передбачити заходи пріоритетного просування образів спадщини українського зодчества, включаючи образи традиційної архітектури і різьблення по дереву, при розробці архітектурних (в тому числі типових) проектів, а також проектів тимчасових споруд.

- Передбачити заходи пріоритетного використання образів спадщини, пов'язаних з традиційними українськими цінностями та образами колективного історичного минулого, при плануванні та здійсненні заходів держпідтримки книговидавничої бізнесу, в тому числі проектів атласів, альбомів для розфарбовування, графічних новел, коміксів та ін.

Частина VI. Результат. Визначення ефективності

Загальний стан речей

ЗАПЛАНОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ виконання цієї Концепції визначається з позицій ціннісного цивілізаційного підходу **відповідно до:**

а) До лючевимі **цілями**, зазначеними в Основах державної культурної політики щодо особистості громадянина України і українського суспільства;

б) З тратегіческімі **цілями** забезпечення нацбезпеки в сфері культури, зазначеними в Стратегії нацбезпеки України .

ОЧІКУВАНИМ РЕЗУЛЬТАТОМ виконання цієї Концепції є в довгостроковій перспективі **підтвердені за допомогою моніторингу та аналізу** соціологічних, статистичних, експертних даних **процеси:**

а) У наполегливість **зростання** на протязі не менше шести років ціннісно-нормативної культури особистості громадянина України;

б) Затвердженням ідентичних українських **цінностей** в її соціокультурному просторі.

А. Запланований РЕЗУЛЬТАТ релізації стратегії

З метою формування гармонійно розвиненої особистості громадянина України планування результату держуправління і забезпечення національної безпеки в сфері культури здійснюється:

- в аспекті забезпечення наступництва цінностей культури, відтворення типу особистості, характерного для українців (створення умов для виховання громадян, передача від покоління до покоління традиційних для українців цінностей і норм, традицій, звичаїв і зразків поведінки);

- в аспекті розвитку особистості (реалізація творчого потенціалу за допомогою забезпечення доступу до знань, інформації, культурних цінностей і благ).

З метою зміцнення єдності українського суспільства планування результату державного управління і забезпечення національної безпеки в сфері культури здійснюється:

- в аспекті забезпечення наступництва об'єднують цінностей культури (зміцнення цивілізаційної ідентичності українського суспільства) як умови і ключового фактора соціально-демографічного розвитку.

Таким чином, до 2030 року **ПЛАНУЮТЬСЯ** наступні **РЕЗУЛЬТАТИ** реалізації Стратегії:

а) система заходів і механізмів державного управління та забезпечення національної безпеки за всіма видами культурної діяльності переорієнтована на спадкоємність в формуванні типу особистості, характерної для українців, передачу від покоління до покоління традиційних для українців цінностей і норм, традицій, звичаїв і зразків поведінки, створення умов для виховання громадян у відповідності до українських цінностей. Заходи держуправління у сфері культури плануються і програмуються, а їх результативність оцінюється на підставі аналізу статистичних, соціологічних, експертних даних про динаміку спадкоємства і просування українських цінностей в ціннісній картині світу громадян України;

б) система заходів і механізмів держуправління по всіх пріоритетних напрямках культурної діяльності переорієнтована на створення умов для реалізації кожним громадянином України його творчого потенціалу за допомогою забезпечення можливості повноцінно оволодіти українською мовою, доступу до культурної та природної спадщини, образам мистецтва, до адекватних образів історичної пам'яті, що містить українські цінності, а також можливість безпосереднього особистого участі у творчій діяльності.

Заходи держуправління у сфері культури плануються і програмуються, а їх результативність в короткостроковій перспективі оцінюється на підставі аналізу статистичних, соціологічних, експертних даних про рівень залученості образів спадщини, колективної історичної пам'яті, пов'язаних з українськими цінностями, в освітню, професійну, творчу діяльність громадян України;

в) система заходів і механізмів державного управління за всіма видами культурної діяльності переорієнтована на відтворення, закріплення і суспільну легітимацію соціальних норм, заснованих на ідентифікують українських цінностях, і досягнення довгострокових стратегічних цілей пріоритетного культурного і гуманітарного розвитку України, що виражається в тому числі в позитивній динаміці соціально - демографічних параметрів (народжуваність і смертність, розлучення, зниження злочинності і т. д.).

Б. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ реалізації Стратегії

1. Принципи забезпечення КОНТРОЛЮ очікуваних результатів

Контроль очікуваних результатів реалізації Стратегії забезпечується дотриманням таких принципів :

- Цілісність моніторингу реалізації Стратегії: плановані результати (спадкоємність і розвиток у формуванні розвиненої особистості громадян України , реалізації ними творчого потенціалу,

зміцнення єдності українського суспільства) заміряються для всіх суб'єктів і об'єктів культурної політики за кожним видом культурної діяльності та пов'язаних з нею сферах життя держави.

- Аналіз якісного приросту ціннісно-нормативного змісту об'єктів моніторингу здійснюється в їх співвіднесеності з ціннісними українськими домінантами.

- Основним інструментом оцінки результатів є переважно соціологічні дослідження змін, що відбулися ціннісної культури особистості і ціннісно-нормативних характеристик соціальних структур (соціальних груп, відносин, інститутів, організацій), пов'язаних з конкретними програмами (проектами), реалізованими в рамках Концепції.

- Оцінка результативності реалізації Стратегії передбачає вимір об'єктів державного управління і забезпечення національної безпеки в сфері культури за цільовими показниками і відповідним індикаторами до і після реалізації заходів в рамках Стратегії (програм, проектів або серії заходів в рамках державної культурної політики).

Плановані результати в цілому, а також окремих заходів в рамках цієї політики оцінюються в системі агрегованих вимірюваних показників по наступним **НАПРЯМАМИ:**

- ціннісно-нормативна культура особистості (спадкоємність і розвиток українських цінностей);
- функціонування соціальних норм, заснованих на цих цінностях;
- соціально-демографічний розвиток.

2. Прогнозовані РЕЗУЛЬТАТИ

Очікуваним результатом реалізації цієї Стратегії є збереження культури і культурно-історичного спадщини народів України, що забезпечується за рахунок духовно-морального розвитку особистості, зростання її культурного творчого потенціалу і зміцнення єдності українського суспільства. Він виражається в наступних досягненнях:

- 1) Зростання ціннісної культури громадянина України, його компетентності, знань, розвиток практичних умінь, навичок, духовної культури на основі ціннісних пріоритетів російської цивілізації.

- 2) Розвиток правосвідомості громадян і засвоєння соціальних норм, заснованих на українських цінностях.

3) Зміцнення державної цілісності та національної безпеки України на основі соціальних норм, що закріплюють загальноукраїнську державну ідентичність.

4) Домінування в суспільній свідомості розуміння значення української культури в системі українських цінностей і неприйняття українофобії, готовність приймати і критично оцінювати уклад і спосіб життя інших народів, сприймати передові досягнення інших цивілізацій.

5) Поліпшення соціокультурного простору та соціально-демографічного розвитку країни за такими показниками:

а) збільшення числа громадян, перш за все молоді, які прагнуть жити і працювати на батьківщині, які вважають Україну найбільш сприятливим місцем проживання, розкриття творчих і творчих здібностей;

б) володіння українською літературною мовою, знання історії України;

в) активізація культурного потенціалу територій, особливо малих міст і сільських поселень;

г) якісний ріст культурних і дозвіллевих запитів громадян, в тому числі щодо міді йної продукції;

д) зниження числа розлучень;

е) поліпшення статистики з охорони здоров'я, народжуваності і смертності;

ж) зростання числа законних шлюбів;

з) зростання багатодітності;

і) зменшення числа наркозалежних;

к) зниження споживання алкоголю і тютюну;

л) зниження числа самогубств;

м) зниження числа покинутих дітей;

н) зниження злочинності.

6) Досягнення потрібного взаємодії національних органів виконавчої влади в реалізації проектів, що мають міжвідомчий, міждисциплінарний, міжрегіональний характер, спрямованих на вирішення стратегічних завдань державного управління і забезпечення національної безпеки в сфері культури.

7) Досягнення раціонального фінансування в реалізації програм і проектів в рамках реалізації Стратегії.

8) Створення та функціонування інформаційно-аналітичної системи моніторингу реалізації заходів і механізмів державного управління та забезпечення національної безпеки в сфері культури.

В. Механізми оцінки СТАНУ культури і контроль ефективності госуправленіч в сфері культури

1. Поточний СТАН

Досягнення цілей збереження культури і культурноісторического спадщини народів України вимагає проведення регулярного моніторингу стану суспільства і його культурного розвитку на основі спеціально розробленої системи цільових показників, в якій повинні превалювати якісні показники.

Існуюча система оцінки стану культури заснована на статистичних даних, соціологічних дослідженнях та експертних оцінках, що проводяться по критеріям доступності «культурних благ» (кількість проведених заходів, статистика відвідувань і т.п.), а також задоволеності громадян якістю надання «культурних послуг» **без урахування ціннісного змісту культурного продукту.**

З урахуванням зазначених проблем, інформаційно - аналітична система моніторингу заходів і механізмів державного управління та забезпечення національної безпеки в сфері культури повинна формуватися як цілеспрямований процес інструментального спостереження, необхідний для поліпшення прийнятих рішень в сфері оцінки стану культури і культурно-історичної спадщини.

Основою для вимірювання і прогнозування стану культури є механізм збору та аналізу даних про зміну цінностей (базових смислів) культури і образів колективної пам'яті, що закріплюють в суспільній свідомості зразки особистої поведінки і суспільного реагування, а також відповідних соціальних норм.

Моніторинг стану культури спрямований на оцінку:

- збереження, виробництва, трансляції, поширення та суспільної легітимації традиційних українських цінностей;
- функціонування соціальних норм і механізмів соціального контролю, заснованих на відповідних цінностях.

2. Принципи МОНІТОРИНГУ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ заходів і механізмів держуправління забезпечення нацбезпеки в сфері культури

Принципами моніторингу є:

- повнота, системність і достовірність інформації;
- оперативність, своєчасність отримання відомостей і їх систематична актуалізація;
- порівнянність даних, одержуваних на основі єдиної методології збору та аналізу інформації з урахуванням різноманіття регіонів та специфіки об'єкта дослідження;
- безперервність і періодичність;
- використання різних джерел інформації, методів збору, її аналізу і оцінки.

3. ВИДИ ДАНИХ, на підставі яких проводиться оцінка стану культури і результативності заходів і механізмів держуправління і забезпечення нацбезпеки в сфері культури

Оцінка стану культури в Україні ґрунтується на наступних **ВИДАХ ДАНИХ**:

- Статистичні дані про наявність і стан матеріальних об'єктів і установ культури, статистика виробництва, збереження, поширення і споживання культурних благ, статистика зайнятості та оплати праці працівників, статистика фінансів установ культури - відомості, що збираються Мінкультури України .
- Дані соціологічних досліджень по збереженню, виготовленню, розповсюдженню і суспільної легітимациї традиційних цінностей, включаючи дослідження динаміки ціннісної картини світу в соціальних групах, пов'язаних з культурними проектами.
 - Кількісні соціально-демографічні показники, що характеризують стан і розвиток культурно-ціннісного потенціалу України та її регіонів , що збираються установами держстатистики .
 - Думки і висновки експертів про поточний стан і прирости культурно-ціннісного потенціалу громадян України, окремих культурних спільнот, середовищ, змісту і якості культурних продуктів і проектів, що збираються в регіонах України, за допомогою формування внутрішньої інформаційної експертної мережі з залученням загальноросійських громадських і релігійних організацій, профспілок, діячів культури і мистецтва, громадських і політичних діячів.

- Дані, що збираються Мінкультури України в рамках регулярного моніторингу реалізації «Стратегії розвитку культури», а також моніторингу дорожніх карт регіональних програм по культурі.
- Дані, отримані в ході взаємодії з вищими і середніми професійними навчальними закладами.
- Дані, одержувані в ході роботи з силовими відомствами, що володіють інформацією про діяльність субкультур, пов'язаних з екстремістською ідеологією і цінностями, прямо суперечать традиційним українським цінностям.
- Дані моніторингу ЗМІ, інтернет ресурсів і інформаційних (соціальних і наукових) мереж на предмет збереження, виробництва, трансляції, поширення та суспільної легітимації традиційних українських цінностей.

4. МЕХАНІЗМИ ОЦІНКИ стану і КОНТРОЛЬ соціальної ЕФЕКТИВНОСТІ держуправління і забезпечення нацбезпеки в сфері культури

МЕХАНІЗМАМИ ОЦІНКИ стану культури в Україні є:

- 1) інформаційно-аналітична система моніторингу реалізації заходів і механізмів держуправління і забезпечення нацбезпеки в сфері культури;
- 3) щорічну доповідь про стан культури в Україні.

4.1 Інформаційно-аналітична система моніторингу реалізації заходів і механізмів держуправління і забезпечення нацбезпеки в сфері культури

Метою інформаційно-аналітичної системи моніторингу реалізації заходів і механізмів державного управління та забезпечення національної безпеки в сфері культури є **оцінка діяльності** установ і організацій сфери культури, а також проектів у сфері культури, що здійснюються за державної підтримки, в аспекті результативності з точки зору реалізації заходів і механізмів державного управління і забезпечення національної безпеки в сфері культури.

1) **Завданнями** інформаційно-аналітичної системи моніторингу реалізації заходів і механізмів державного управління та забезпечення національної безпеки в сфері культури є:

- виявлення основних тенденцій, процесів і явищ, що відбуваються в сфері культури України;

- оцінка поточних значень результативності державної культурної політики;
- накопичення інформації, необхідної для аналізу ситуації, опису прогностичного фону і власне прогнозування і моделювання сценаріїв розвитку сфери культури та динаміки ціннісно-нормативної культури;
- створення актуальною, повною, достовірною і регулярно оновлюється інформаційної бази за показниками поточного стану культурної політики, необхідної для аналізу і прогнозу розвитку;
- визначення кола заходів, спрямованих на якісне підвищення результативності державної культурної політики;
- виявлення і вивчення досвіду кращих регіональних практик реалізації державної культурної політики з метою його впровадження і поширення в діяльності регіональних органів виконавчої влади, органів виконавчої влади регіонів України та органів місцевого самоврядування, до повноважень яких належить діяльність, спрямована на досягнення цілей державної культурної політики;
- підготовка рекомендацій для органів виконавчої влади, які беруть участь в реалізації державної культурної політики;
- підвищення ступеня відкритості інформації про результативності державної культурної політики;
- підвищення ефективності та результативності витрачання коштів державного бюджету України, що спрямовуються на реалізацію заходів та механізмів державного управління та забезпечення національної безпеки в сфері культури.

2) **КОНТРОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ** реалізації заходів і механізмів державного управління та забезпечення національної безпеки в сфері культури

Контроль ефективності заснований на наступних ПРИНЦИПАХ:

- проблеми поточної ситуації в сфері культури визначаються по кожному виду культурної діяльності на підставі аналізу ціннісно-нормативного змісту культурного продукту або послуги і його співвіднесеності з традиційними українськими цінностями;
- результативність конкретних заходів і механізмів держуправління і забезпечення нацбезпеки в сфері культури визначається за допомогою співвіднесення їх з ціннісними українськими домінантами і відповідними соціальними нормами;
- результативність і ефективність заходів та механізмів державного управління та забезпечення нацбезпеки в сфері культури оцінюється на підставі аналізу даних про приведення ціннісного змісту

культурного впливу за кожним видом культурної діяльності в відповідність з позначеними ціннісними пріоритетами.

За допомогою спеціальних заходів моніторингу та експертного аналізу цільових груп:

- прогнозується ціннісно-нормативна ефективність на етапі прийняття рішень про державну підтримку майбутніх проектів;
- проводиться вимір ціннісно-нормативної ефективності використаних заходів, механізмів і отриманих результатів за відповідними індикаторами;
- в стратегічній перспективі проводиться планування і (за підсумками виконання цієї Стратегії) вимір соціальної ефективності використаних заходів, механізмів і отриманих результатів за відповідними соціально-демографічними показниками.

Вимірювання ефективності заходів і механізмів держуправління і забезпечення нацбезпеки в сфері культури здійснюється на основі оцінки динаміки даних в **короткостроковій перспективі** (на рівні реалізації конкретних проектів), у **середньостроковій перспективі** (на рівні реалізації заходів і механізмів держуправління і забезпечення нацбезпеки в сфері культури протягом шести років , в тому числі серій проектів як в рамках одного виду культурної діяльності, так і комплексних узгоджених проектів різних видів культурної діяльності) і в **долгосрочній перспективі** (на рівні реалізації всього комплексу заходів відповідно до цієї Стратегією).

Основним інструментом моніторингу є різні соціологічні дослідження змін ціннісно-нормативних характеристик соціуму і ціннісної культури особистості за звітний період.

Аналіз ходу реалізації цієї Стратегії проводиться на підставі:

- даних про зміну показників та індикаторів розвитку ціннісно-нормативної культури для заданого об'єкта моніторингу до і після реалізації проекту або серії заходів в рамках державної культурної політики;
- відповідності цільових значень індикаторів розвитку ціннісно-нормативної культури для заданого об'єкта моніторингу, що містяться в заявці (технічному завданні) на фінансування в рамках реалізації державної культурної політики, фактичним даним про зміну показників та індикаторів;
- зіставлення показників та індикаторів для подібних об'єктів моніторингу в різних регіонах Росії.

3) ІНДИКАТОРИ ЕФЕКТИВНОСТІ реалізації цієї Стратегії

Ціннісно-нормативна результативність і ефективність заходів та механізмів державного управління та забезпечення національної безпеки в сфері культури розраховується за багаторівневим і різноякісним індикаторами, які утворюють єдину систему з груп, виділених на підставі ціннісно-нормативного цивілізаційного підходу:

- 1) індикатори **ціннісної культури** (ціннісної картини світу) громадянина України;
- 2) індикатори **соціальної регуляції**;
- 3) група соціально-демографічних індикаторів;
- 4) індикатори, пов'язані з загальнонаціональним **єдністю**, недопущенням випадання з єдиного культурного простору його елементів (поколінь, соціальних, етнічних груп);
- 5) індикатори **наступності** і розвитку образів колективної історичної пам'яті, історико-культурної спадщини та образів культури.

1) Індикатори **ЦІННІСНОЇ КУЛЬТУРИ** (ціннісної картини світу) громадянина України

Дана група індикаторів пронизує всю систему моніторингу, оскільки всюди головним цільовим об'єктом є духовно-моральні творчі якості особистості. Ця група спрямована на контроль і оцінку зростання духовної культури, що утворює єдність:

- раціонального (предметно-інформаційного) компонента (інтелектуальної компетентності, освіченості, знань про цінності);
- інструментального (дієвого) компонента (практичної компетентності, предметних умінь, навичок, вольової готовності захищати цінності);
- смислового (світоглядного) компонента (духовної цілісності, внутрішньої переконаності, мотивації).

МОНІТОРИНГ здійснюється в залежності від масштабу проекту або заходів на трьох рівнях:

- загальнонаціональному (загально українському);
- регіональному;
- місцевому (історико-культурного району).

Моніторинг здійснюється також з урахуванням специфіки конкретних соціальних груп, задіяних в культурній програмі, проект або заході.

В даному випадку інструментом моніторингу є соціологічні дослідження передбачуваних змін, що відбулися в наступності і розвитку

традиційних цінностей російської цивілізації за звітний період мінімум в два виміру: на вході (початок здійснення програми, проекту, заходу) і виході (закінчення терміну).

2) Індикатори СОЦІАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

До даної групи належать ціннісно-нормативні індикатори, які відображають ступінь і динаміку закріплення і функціонування соціальних норм і санкцій, рівень суспільної легітимації традиційних цінностей російської цивілізації. вони характеризують закріплення і функціонування соціальних норм з точки зору їх джерела, масштабу поширення, механізму дії і контролюючої функції, наявності або відсутності диспропорцій і дисфункцій, реальності і формальності, міцності і глибини засвоєння норми, нормотворчості та відповідності традиційним цивілізаційним цінностям.

4) Індикатори, пов'язані з загальнонаціональним ЄДНІСТЮ, недопущенням випадання з єдиного культурного простору його елементів (поколінь, соціальних, етнічних груп)

Для оцінки ефективності заходів і механізмів державного управління та забезпечення національної безпеки в сфері культури за цим напрямком передбачено порівняльний аналіз даних, отриманих в різних регіонах України за групами індикаторів, що дозволить зробити висновки:

- про наявність чи відсутність диспропорцій процесів наступності і розвитку традиційних цінностей;
- про невідповідність локального способу спадщини загальнонаціональному образу культурної спадщини;
- про продуктивність етнокультурного діалогу або про наявність ознак культурного «розриву» територій.

Поряд з цим необхідно проведення МОНІТОРИНГУ ДИНАМІКИ за такими напрямками:

- моніторинг ставлення до української мови як необхідної умови особистісної реалізації і соціальної затребуваності;
- моніторинг наступності і розвитку української культури та її об'єднуючої ролі в загальнонаціональному історичній свідомості.

В даному контексті важливим ІНДИКАТОРОМ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ заходів і механізмів державного управління та забезпечення національної безпеки в сфері культури є поліпшення наступних СОЦІАЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ :

- доступність освітніх і культурних установ усіх видів, центрів етнокультурного і духовного розвитку, що реалізують потенціал

культурної спадщини, програми духовно-морального виховання і освіти, а також задоволеність населення одержуваними послугами;

- доступність для широких верств населення використання інформаційно-дидактичних програм, мереж і баз даних, навчальної та наукової літератури, що реалізують потенціал культурної спадщини;

- число регіональних заходів, що мають духовну і етнокультурну спрямованість;

- ставлення до української культури і українського народу з боку інших етносів;

- співвідношення числа заходів в регіоні, мають загальногромадянські і українське (в іноетнічних середовищах) етнокультурне значення;

- етнічне самопочуття представників російського етносу, що проживає на території даного регіону України: основні етнологічні та демографічні характеристики, виражені в динаміці, оцінка українцями свого етнічного самопочуття; число і склад громадських організацій з назвою і програмою діяльності, що мають українську спрямованість;

- оцінка різними етносами, що проживають в даному регіоні, свого національного самопочуття;

- структура трудової зайнятості етносів, які проживають на даній території, за видами діяльності, частка трудових мігрантів і ступінь їх соціокультурної адаптації в регіоні; відсоток участі в благодійних, культурних та соціальних проектах представників бізнесу та громадських організацій, що мають виражене етнічне забарвлення.

5) Індикатори НАСТУПНОСТІ і розвитку образів колективної історичної пам'яті, історико-культурної спадщини та культури

Передбачається збір даних і їх аналіз з метою виявлення динаміки наступності і розвитку образів колективної історичної пам'яті в свідомості різних соціальних груп, диференційованих по найбільш значущих ознаками (стать, вік, освіту, місце проживання, віросповідання і т. П.) І ступеня залученості об'єктів культурної спадщини (предметів музейної та архівної фондів, наукового та інформаційного потенціалу українських музеїв і музеїв-заповідників і ін.) в діяльність інститутів, які формують соціальний простір (про розованіе, наука, культурні індустрії, ЗМІ, Інтернет, релігійні організації та ін.). Тут також виявляється динаміка наступності і розвитку найбільш значущих образів культури в свідомості громадян.

Особливе значення тут надається наступним ІНДИКАТОРАМ :

- етнокультурна і етнополітична самоідентифікація громадян;

- ставлення до ключових персоналій, подій і періодів історії України;
- ставлення до ключових персоналій і досягнень культурної історії України;
- ставлення до ключових персоналій, подій і періодів всесвітньої історії, історії інших країн і народів;
- ставлення до ключових персоналій і досягнень світової культури;
- оцінка ролі України в світовому культурному процесі в минулому і сьогоденні;
- ставлення до Української Православної Церкви та іншим конфесіям, їх історичну роль і ролі в сучасному суспільному і культурному житті;
- оцінка ролі українського народу в історії і в сьогоденні;
- оцінка культурно-виховної ролі системи освіти, громадські очікування в даній сфері;
- оцінка готівкового культурного рівня ЗМІ, громадський запит на культурний рівень ЗМІ;
- оцінка привабливості культурних об'єктів України, громадські очікування в даній сфері;
- ступінь задоволеності громадян своїм культурним життям і культурним життям своїх близьких, суспільні очікування в даній сфері, порівняльні оцінки рівня культурного життя в різні періоди життя громадян і між поколіннями громадян;
- зміцнення і розвиток єдиного етнокультурного (цивілізаційного) духовного простору України : рівень загально українського національного самосвідомості, частка і склад інформаційного і культурно-освітнього контенту в загально українських мас-медіа, що містить етнокультурну тематику відповідної спрямованості;
- участь молоді у відновленні пам'ятників історико-культурної спадщини;
- наявність і динаміка етнічних і релігійних образів і стереотипів щодо інших націй і народів у свідомості громадян;
- неприйняття сучасної масової псевдокультури, яка руйнує духовність: число якісних інформаційних ресурсів і технологій, що пропагують українські цінності; частка контенту, який пропагує культ наживи, споживацтва, насолод, насильство, окультизм, україн офобію і антипатріотизм; відсоток молоді, яка бере участь в соціальних і культурних проектах, що мають загальногромадянські, загально регіональному і українське звучання; частка відео, аудіо та

друкованої продукції, що розповсюджується на території регіону України, суперечить моральності, традиційних цінностей українського та інших корінних народів України;

- ведення здорового і тверезого способу життя, поліпшує генофонд і національне самопочуття, доступність і задоволеність заняттями спортом для всіх категорій населення; кількісні та якісні показники участі в спортивних змаганнях;

- здійснення цілісних і комплексних взаємозв'язків між регіонами України: число міжрегіональних акцій і заходів, які носять системний характер, зміцнюють загальноукраїнське самосвідомість і історичні зв'язки на ґрунті єдиної української культури і духовно-моральних цінностей;

- моніторинг способу українських об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО за кордоном, ступеня залученості інформації про ці об'єкти в інформаційний, освітній, професійний, туристський оборот країн, що забезпечують основний потік в'їзного туризму в Україну;

- моніторинг інкультурації (засвоєння) традиційних українських цінностей для специфічних об'єктів державної культурної політики:

- а) тривалий час проживають в країні іноземних громадян;
- б) українців, які постійно проживають за межами країни;
- в) представників діаспор народів України за кордоном;
- г) громадян іноземних держав, які поділяють традиційні для України духовні, культурні цінності, які вивчають і використовують в освітніх, професійних, дозвіллевих цілях український мову, культурно-історичне українське спадщина;
- д) іноземних громадян - учасників заходів перехресних років (сезонів) української культури.

Індикатори ефективності для окремого проекту (програми), в рамках здійснення Стратегії

Показник ефективності для окремого проекту або програми розраховується на підставі обчислення індексу ефективності, одержуваного в результаті підсумовування показників наступних індикаторів, коректність агрегування яких в загальний показник полягає у визначенні правильності їх ваги (значущості) відповідною службою моніторингу з урахуванням особливостей конкретного проекту (програми) та мінімізації суб'єктивності.

Основними показниками ефективності окремого проекту є:

- Наявність в національно-патріотичної тематики проекту якісної достовірної інформації про історію України, видатних предків і сучасників.

- Використання яскравих художніх образів і сили мистецтва для пробудження і культивування високих патріотичних почуттів, любові до історії рідного краю, історико-культурної та природної спадщини.

- Зміна місця патріотизму в життєвій системі цінностей і розуміння сенсу служіння Батьківщині у соціальних груп, пов'язаних з проектом.

- Показники успішності (твори, тести) у молодих учасників груп, пов'язаних з проектом, з вітчизняної історії, краєзнавства, українському мови та літератури.

- Зміна відсотка беруть участь в проекті школярів в олімпіадах з вітчизняної історії, краєзнавства, українському мови та літератури в порівнянні з іншими предметами.

- Частка і рейтинги вітчизняних культурних продуктів (кіно, театр, медіа, література та ін.), Що просувають цінності національного культурного спадщини, патріотизму, духовної досконалості і традиційної сім'ї в соціальному просторі і групах, пов'язаних з проектом.

- Частка освітніх програм в сітці мовлення державних і муніципальних засобів масової інформації.

- Зміни в етнологічних та демографічних характеристиках соціального простору і соціальних груп, пов'язаних з проектом, в довгостроковій перспективі, зокрема:

- числа розлучень;
- статистики захворюваності, народжуваності і смертності;
- вступу в законний шлюб;
- багатодітності;
- трудової зайнятості в соціально значущих сферах діяльності;
- статусних показників (доход, престижність, освіченість і т.п.);
- політичної (громадянської), етнічної та релігійної самоідентифікації;
- конфліктності в зв'язку з соціальним розшаруванням і взаємним відчуженням;
- числа наркозалежних;
- споживання алкоголю і тютюну.

- Кількісні і якісні показники участі в спортивних змаганнях, заняття спортом і фізкультурою в соціальному просторі і групах, пов'язаних з проектом.

- Підвищення дієвого компетентного громадської участі соціальних груп, пов'язаних з проектом, в патріотичних акціях, спрямованих на захист вітчизняної культури і державності проти україно фобії, псевдокультури, паразитизму як способу життя, антинаціональних сил, дезінтеграційних процесів.

- Участь соціальних груп, пов'язаних з проектом, у відновленні і збереженні пам'яток історико-культурної спадщини, в патріотичних благодійних акціях, соціальних проектах українських церков .

- Участь соціальних груп, пов'язаних з проектом, в роботі військово-історичних, патріотичних організацій і товариств по збереженню історичних пам'яток і культурної спадщини.

- Участь соціальних груп, пов'язаних з проектом, в інститутах і структурах громадянського суспільства (ініціативних групах громадян, регіональних відділеннях політичних партій), спрямованих на загальнонаціональну єдність.

- Збільшення частки дітей, що навчаються в дитячих школах мистецтв на відділеннях класичного і народного мистецтва, в загальній чисельності дітей, які навчаються.

- Участь соціальних груп, пов'язаних з проектом, в творчих народних колективах, організаціях та заходах по поширенню і просуванню народного мистецтва, традиційних зразків і цінностей.

- Відвідуваність соціальними групами, пов'язаними з проектом, Інтернет-сайтів і перегляду ТБ-програм по національно патріотичної тематики та історико-культурної спадщини (рейтинги популярності).

- Запити в бібліотеках соціальними групами, пов'язаними з проектом, української класичної літератури, літератури з історико-культурної спадщини та фольклору, української мови та національно-патріотичної тематики.

- Статистика соціальних груп, пов'язаних з проектом, на предмет переваги соціально-орієнтованих професій, служби в Збройних силах України або ухилення від неї (в динаміці).

- Оцінка соціальних груп свого соціального і національного самопочуття, ступеня задоволеності життям і бажанням поїхати на ПМЖ за кордон.

- Динаміка криміногенної обстановки в соціальному просторі, пов'язаному з соціальними групами, задіяними в проекті.

- Наявність і динаміка конфліктів на національному та релігійному ґрунті в соціальному просторі, пов'язаному з соціальними групами, задіяними в проекті.
- Кількісні і якісні показники росту народних творчих самодіяльних колективів (число прем'єр, нових постановок, мистецьких виставок і т. П.) В соціальному просторі, пов'язаному з проектом.
- Співвідношення числа заходів в соціальному просторі, пов'язаному з проектом, мають загальногромадянські і суто етнокультурне місцеве значення.
- Співвідношення попиту на культурний туризм в Україні та попиту на закордонний туризм.
- Число спільних заходів, спрямованих на зміцнення єдності українського народу, мають загальнокультурний значення, в соціальному просторі, пов'язаному з проектом і участю груп, задіяних в ньому.
- Відсоток залучення представників різних етносів даного соціокультурного простору в державне і загальнокультурний будівництво в ході здійснення проекту.

4.2 Щорічна державна доповідь про стан культури в Україні

Частина VII. Необхідні РЕСУРСИ

Джерела і МЕХАНІЗМИ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ Стратегії

1. НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ забезпечення з тратегії

З метою ресурсного забезпечення цієї Стратегії необхідно створити **наукову і методичну базу** держуправління і забезпечення нацбезпеки в сфері культури, підкріплену системно організованим понятійним апаратом, що дозволяє концептуалізувати розвивається в Україні соціокультурний простір.

Рішення поставлених і знову виникаючих завдань державного управління і забезпечення нацбезпеки в сфері культури має ґрунтуватися на масиві перевірених знань про закономірності культурного розвитку, на доведених зв'язках між культурою і життям кожної людини і суспільства в цілому. З цією метою необхідно проведення фундаментальних і прикладних

досліджень, а також забезпечення методичної та експертної підтримки цієї Стратегії.

Пріоритетними напрямками і областями фундаментальних наукових досліджень в зв'язку з цілями держуправління і забезпечення нацбезпеки в сфері культури є:

- теорія наслідування цінностей і соціальних норм, вивчення цінностей, соціальних українських норм і інститутів;
- культурна взаємодія цивілізацій;
- семіотика культури, колективна історична пам'ять, культурна антропологія;
- механізми творчого освоєння, актуалізації, інтерпретації спадщини, соціологія культури і процесів успадкування.

Пріоритетними напрямками і областями прикладних наукових досліджень є:

- історія мистецтва української та інших локальних цивілізацій;
- вивчення культурної і природної спадщини (археологія, пам'яткознавство, музеєзнавство, архівна справа, бібліотечна справа);
- дослідження в галузі сучасного мистецтва;
- дослідження в області традиційної народної культури і культурно-дозвіллевої діяльності населення;
- дослідження в галузі функціонування творчих індустрій, професійних, творчих спілок у сфері культури, громадських, в тому числі добровольчих культурних проєктів, проєктів, спрямованих на формування і розвиток культурних середовищ, просування української мови, соціокультурних проєктів;
- дослідження, в тому числі соціологічні, впливу культурних проєктів на ціннісно нормативний український потенціал в регіонах України ;
- дослідження актуального цивілізаційного діалогу: цінностей західноєвропейської, мусульманської, буддистської, іудейської та інших цивілізацій в системі українських цінностей, дослідження цінностей, норм, образів і смислів української культури і соціальних норм українського народу як основи ціннісно-нормативного українського змісту;
- дослідження об'єднують українських цінностей і етнокультурних особливостей, образів колективної української історичної пам'яті та інших локальних цивілізацій, образів української культури, історії, спадщини в системі цінностей інших локальних цивілізацій.

Велике значення мають також дослідження світового досвіду в галузі прогнозування, цілепокладання, планування, програмування, моніторингу та контролю держуправління у сфері культури, оцінки впливу довгострокових стратегічних заходів і механізмів культурної політики на соціально-демографічні параметри, дослідження можливостей культури як ключового фактора соціально - економічного розвитку.

Пріоритетними напрямками і областями методичної та експертної підтримки держуправління і забезпечення національної безпеки в сфері культури є:

- методична та експертна підтримка регіональних культурних політик, розробка концепцій розвитку по конкретних видах культурної діяльності;
- методичне та експертне забезпечення рішень про держпідтримку культурних проектів та ініціатив;
- методична та експертна підтримка оцінки результативності культурних проектів та ініціатив, проведених за підтримки держави, відповідно до цілями, завданнями та цільовими індикаторами цієї Стратегії.

2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ забезпечення Стратегії

З метою ресурсного забезпечення цієї Стратегії необхідно провести аналіз і оцінку діючих нормативних правових актів на їх несуперечливість, відповідність цілям і задачам, певним Стратегією національної безпеки, Основами державної культурної політики і справжньою Стратегією. Зокрема, в частині компетенції Мінкультури України повинні бути вирішені наступні завдання:

- Забезпечити прийняття необхідних змін в закон «Про культуру».
- В частини культурної політики про збереження і розвиток єдиного культурного простору України, шляхом розвитку книговидавництва та книгорозповсюдження, вдосконалення інфраструктури читання; про створення умов для розвитку книговидавництва та книжкової торгівлі, про підтримку соціально орієнтованої діяльності видавництва і підприємств книжкової торгівлі - забезпечити внесення змін в закон «Про захист економічної конкуренції» (в частині розміщення книжкових магазинів у державних і муніципальних установах культури на пільгових умовах).

- У питанні розширення доступності для громадян творів класичної та сучасної вітчизняної і світової літератури, дитячої літератури, творів, створених на мовах народів України - забезпечити внесення змін в закон «Про бібліотечну справу» (в частині надання Національній електронній бібліотеці статусу державної інформаційної системи) .

- У питанні зокращення системи держохорони об'єктів культурної спадщини України, предметів музейного, архівного та національного бібліотечного фондів - забезпечити внесення змін в закон «Про Музейний фонд» (в частині вдосконалення порядку включення музейних предметів до складу Музейного фонду України).

- Забезпечити приведення у відповідність з Основами державної культурної політики і справжньою Стратегією наступних документів:

- Концепція збереження та розвитку нематеріальної культурної спадщини України;
- Програма «Розвиток культури та туризму України»;
- Програма «Культура України»;
- Програма «Розвиток туризму в Україні» .

3. Механізми ЕКОНОМІЧНОГО і ФІНАНСОВОГО забезпечення Стратегії

З метою ресурсного забезпечення цієї Стратегії необхідно перейти від існуючого себе принципу державної підтримки виробництва «культурних благ» і забезпечення доступу до них «споживачів культурних благ», а також пов'язаної з цим принципом системи оцінки ефективності культурної політики держави за кількісними показниками, до поняття і практики інвестицій в ціннісний український капітал. Переглянути критерії та принципи бюджетування, оплати праці, оцінки ефективності сфери культури відповідно до ціннісно-нормативним підходом і принципом вимірності соціального ефекту заходів і механізмів державного управління в сфері культури. З цією метою розробити і впровадити необхідні заходи нормативно-правового, методичного, адміністративного та інформаційного забезпечення реалізації цієї Стратегії.

Розробити і впровадити заходи і механізми регулювання, орієнтовані не стільки на створення нових об'єктів інфраструктури, скільки на пріоритетну підтримку заходів по успішному профілізації, підвищенню результативності діяльності існуючих елементів культурної інфраструктури держави в плані просування цінностей російської цивілізації і пов'язаних з ними соціальних норм.

Впроваджувати й підтримувати нові культурні практики і засновану на них нову економічну діяльність.

Розвивати, підтримувати соціальне підприємництво, спрямоване на досягнення соціальних цілей, в тому числі підтримки соціальних норм і механізмів соціального контролю, заснованих на українських.

При відборі заявок з метою реалізації національних і регіональних програм цільового фінансування в культурі і культурно-історичної спадщини віддавати пріоритет проектам, що передбачають соціологічні та експертні дослідження позитивного впливу на ціннісну картину світу громадян України, пов'язаного з проектом, а також на спадкоємність і просування відповідних соціальних норм по місцю реалізації проекту.

Необхідно провести інвентаризацію державних витрат на культуру, здійснювати моніторинг результативності по індикатору, що відбиває відсоток витрат на культуру від загального обсягу ВВП.

Для реалізації Стратегії необхідно виділення додаткового фінансування з національного бюджету в цілях:

- створення і підтримання діяльності інформаційно-аналітичної системи моніторингу результативності держуправління і забезпечення нацбезпеки в сфері культури;
- забезпечення комплексних соціологічних досліджень динаміки наступності і просування в соціокультурному просторі українських цінностей і заснованих на них соціальних норм, а також образів спадщини і колективної історичної пам'яті.

Здійснити пошук нових форм фінансування, зберігаючи традиційні форми держфінансової підтримки культури.

4. Механізми КАДРОВОГО забезпечення Стратегії

З метою ресурсного забезпечення цієї Стратегії необхідно передбачити заходи професійної перепідготовки і підвищення кваліфікації співробітників установ культури і мистецтва, педагогів і вихователів, держслужбовців, представників державних інтересів України за кордоном.

Необхідно вдосконалювати законодавство в сфері трудових, податкових, цивільних правовідносин, з огляду на специфіку творчої праці, в тому числі для надання натуральних пільг (наприклад, житла молодим фахівцям, творчих майстерень майстрам культури).

5. Механізми ІНФОРМАЦІЙНОГО забезпечення Стратегії

З метою ресурсного забезпечення цієї Стратегії необхідно здійснювати збір та аналіз даних, включаючи статистичні, соціологічні, експертні дані (інформація від співробітників установ культури, громадських організацій, краєзнавців, творчих, наукових кіл та міжнародних експертів).

Необхідно здійснювати моніторинг ціннісного змісту українського інформаційного простору, зокрема:

- моніторинг регіональних, локальних культурних середовищ в Україні та за кордоном;
- моніторинг актуальних культурних процесів в Україні і за кордоном;
- моніторинг освітніх програм;
- моніторинг ціннісного змісту культурних проєктів, що реалізуються в рамках державного управління та забезпечення національної безпеки в сфері культури;
- моніторинг ціннісного змісту публікацій про культуру в ЗМІ та соціальних мережах.

Крім моніторингу результативності держуправління і забезпечення нацбезпеки в сфері культури, здійснюваного в рамках діяльності інформаційно-аналітичної системи, необхідно проводити моніторинг засобів масової інформації, соціальних мереж, а також змісту освітніх програм та інформації, що характеризує рівень залученості спадщини в освітній, професійний, творчий, дозвільний, туристичний оборот.

З цією метою необхідно створення і оновлення інтерактивної ситуаційної карти соціокультурного українського простору, що відбиває:

- регіональні диспропорції наступності і просування українських цінностей і заснованих на них соціальних норм;
- соціальні диспропорції наступності і просування українських цінностей і заснованих на них соціальних норм;
- соціальну затребуваність культурних проєктів, що забезпечують спадкоємність і просування українських цінностей і заснованих на них соціальних норм;
- соціальну легітимацію українських цінностей;
- рівень доступу до культурних проєктів, що забезпечує спадкоємність і просування українських цінностей і заснованих на них соціальних норм;

- рівень освітнього, професійного, дозвілєвого, туристичного використання спадщини, розвитку регіональних культурних брендів.